

Ik heb een emotionele fout gemaakt, stelde Beatriz zich voor twee dagen later aan haar vriendin te vertellen – dat was wat hij zei toen ik de deur opendeed, op de neutrale toon van iemand die het over een beursnotering leek te hebben, en zonder me aan te kijken liep hij door alsof hij het appartement al kende, twee, drie, vier stappen tot hij op de kleine tafel stuitte, waarop hij met zijn rechterhand de fles wijn neerzette en met zijn linkerhand de map met teksten neerlegde (en ze stond onthand temidden van drie tegenstrijdige signalen, de fout, de wijn, de tekst, en daarbij het soort invasie van iemand die doet alsof hij thuis is – zoals ze had gedroomd, zou Beatriz aan haar vriendin bekennen, en beiden zouden het een grappig idee vinden – alsof hij thuis is, maar op de *verkeerde* manier), en Beatriz sloot langzaam de deur met de glimlach van iemand die zich ondergedompeld voelt in de ironie van het geval, en dat is niet onprettig; en ze draaide zich om om de rest te horen, zag hem nu met vrije handen staan, het silhouet tegen het licht, de voor korte tijd doelloze armen van die magere man: ‘Ik ben verliefd op je geworden.’

Dat kan gebeuren, overwoog ze te antwoorden, de onmiddellijke tegenzet van iemand die een moeilijk maar aangenaam spel meespeelt, maar ze zei het niet, nog bij het lang-

zame gebaar dat de deur opende voor een emotionele fout, en opnieuw glimlachte ze afwerend en zwijgend om het waarschijnlijke misverstand, proberend de korte gebeurtenis van drie seconden in een kader te plaatsen dat er een veilige betekenis aan gaf, maar dat was onmogelijk, want nu, alsof zij niet bestond, of, corrigeerde ze, alsof haar reactie op dat moment een volkomen irrelevant gegeven voor hem was, een 'het interesseert me niet wat jij ervan denkt, het is mijn probleem' – hij zuchtte, pakte een stoel, ging zitten, opende de map en alsof hij niet had gezegd wat hij gezegd had, keek hij haar opnieuw aan: 'Zullen we het over ons werk hebben?'

Een scène met iets theatraals, taxeerde ze, alsof ze de drie seconden inlijstte, aan de muur hing en zo afsloot wat geen oplossing had. Hij maakt me een complimentje, een onbetekenend complimentje, interpreteerde ze, bijna beschaamd. Bedolven onder verlegenheid zweeg ze maar liever, ervoor zorgend dat de schim van de glimlach op haar gezicht bleef zodat hij haar zwijgen op de juiste manier zou opvatten, dat wil zeggen niet als een reactie op een agressieve inbreuk op haar leven – de voorgaande avond was er niets anders voorgevallen dan een beschaafd etentje voor drie, haar oprechte bewondering voor de goede schrijver, een zekere expansiviteit van zijn kant die zij toeschreef aan genereus wijngebruik, maar binnen het aanvaardbare, niets storends, en zijn bijna terloopse voorstel aan het eind van de avond dat ze hem zou helpen bij iets wat Beatriz niet begreep maar meteen aanvaardde omdat het een voortzetting zou zijn van het contact met een bewonderde schrijver; en na die weinige en schrale signalen (het vreemde telefoontje

's morgens vroeg, de slecht verholde gejaagdheid van iemand die slecht geslapen had) loopt hij nu ineens haar huis binnen en zegt zonder haar ook maar aan te kijken dat hij verliefd is – hij moest zelf haar zwijgen maar duiden, besloot Beatriz, zoekend naar de kurkentrekker in de keukenla, waar hij dit keer niet lag, niet als een afwijzing van de verliefdheid (en ze glimlachte om de gedachte, verliefdheden wijs je niet af – die barsten los en gaan hun gang, ongeacht wat de betrokkenen doen), maar als behoedzame, voorzichtige, verstandige voorzorg.

‘Dit keer hangt hij op zijn plaats,’ zei ze, terwijl ze de kurkentrekker van het sleutelrekje aan de muur lichtte en voor hem op tafel legde; vervolgens opende ze de kleine vitrinekast om twee glazen te pakken, een voor haar, een voor hem, die met opengeslagen map deed of hij aandachtig een manuscript las – een echt manuscript, verbaasde ze zich, regels geheimschrift, doorhalingen, verbeteringen, op geel papier, en ze dacht tegelijkertijd aan de grafische schoonheid van die chaos (ze stelde zich een omlijsting voor, de losse pagina als een abstractie aan de muur) en aan het feit dat hij zo autistisch was dat hij niet eens de vriendelijkheid opbracht om om zich heen te kijken en iets te zeggen als ‘mooi appartement’, of ten minste naar het raam te lopen en te zeggen ‘mooi uitzicht heb je hier’, of iets als (herinnerde ze zich van een vriend uit Minas Gerais) ‘Curitiba lijkt op Belo Horizonte, maar dan zonder heuvels. Ben je al eens in Belo Horizonte geweest?’, of anders een attente vraag te stellen voor hij aan zichzelf dacht, ‘is dat het centrum van de stad?’ misschien, aangezien hij niet uit Curitiba komt, hij is er op doorreis, of anders, alleen maar uit hoffelijkheid, ‘mooi, die

reproductie van Klimt, die zie je overal maar je kunt ernaar blijven kijken, die vergulde kussende figuren als op een heidens Byzantijns mozaïek'. In plaats daarvan beweerde hij dat hij verliefd was, bekende hij dat het een fout was – een 'emotionele' fout, maar was dat werkelijk het woord geweest?!, zo, weet ik veel, misplaatst, probeerde ze zich te herinneren (om het zo precies mogelijk te vertellen aan Doralice, die vast smakelijk zou lachen), misschien verward door de titel van een zelfhulpboek dat ze gisteren vanuit een ooghoek op de toonbank van de boekwinkel had zien liggen –, en Donetti dacht alleen aan zichzelf. Wie weet met een zweem van schaamte: 'Kijk maar even,' en hij reikte haar het gele blad aan zonder zijn ogen op te slaan. Daarna strekten de handen – zijn handen, begreep ze uiteindelijk met scherpste, het restaurant gisteren was gehuld in halfduister, hadden iets arbeiderachtigs, dikke vingers, de donkere huid gevlekt, haartjes op de rug – zich uit naar de kurkentrekker en de fles.

Had hij het er verder niet meer over? zal de vriendin vragen. Misschien heeft mijn zwijgen hem afgeschrikt. Beatriz pakte het vel papier, en ondanks een verraderlijke tegenzin die ineens in haar dreigde op te komen tegen die moeilijke, of, stelde ze bij, alleen maar rare man (je weet dat ik een hekel heb aan onzekere situaties, zou ze weer eens tegen haar vriendin zeggen), zo uitzonderlijk in geschrifte en schijnbaar zo stom in levenden lijve, een wandelend literair theater (wat weliswaar twee avonden eerder grappig leek, maar nu...), desondanks voelde ze een bijzondere emotie toen ze de pagina aanraakte: ik heb een origineel manuscript in handen van Paulo Antônio Donetti da Silva, de volledige

naam van Paulo Donetti, een van de belangrijkste Braziliaanse auteurs uit de overgang naar de eenentwintigste eeuw (misschien wel de belangrijkste, stelde ze zich voor te onderstrepen voor een denkbeeldig publiek, maar ze zag ervan af omdat het eerder zelfverheerlijking dan een karakterisering van hem zou lijken), een feit waaraan het duidelijk mindere gehalte van zijn laatste twee boeken niets afdeed, garandeerde ze de zaal – en ze ontcijferde de titel: *Een moeilijke vrouw*, geschreven onder een eerdere titel die door een scherpe, bijna woedende horizontale streep was doorgehaald (*De Babylonische vrouw*); en op het moment dat hij een tweede gele pagina aanreikte, sloeg hij eindelijk zijn ogen op naar Beatriz, misschien om zeker te weten dat ze naar het papier keek en niet naar hem; en Donetti voelde een zweem van lichamelijke zwakte, iemand die vele uren lang onderworpen is aan een onverklaarbare of alleen door het voor de hand liggende verklaarbare spanning, het besluit niet terug te reizen naar São Paulo, een of twee dure hotelnachten extra te betalen, vermengd met het vage, eigenlijk krankzinnige verlangen om een poosje in deze stad te wonen (ik heb onderdak nodig, en hij keek een indiscreet moment rond), nog steeds niet vrij van zijn welbeschouwd kleinzielige irritatie over Cássio (hij wist heel goed dat Cássio niet echt een slechte kerel was; hij was alleen een concurrent met een gemeenschappelijke geschiedenis, de affectieve en literaire band van een paar jaar eerder die hen voor altijd van elkaar verwijderd had), makkend over de drie negatieve kritieken op zijn onlangs gepresenteerde boek (een ervan kwaadaardig, van die andere klootzak wiens naam hij heel graag zou vergeten), en niet te vergeten de rompslomp met zijn laat-

ste vrouw, die zich in een hoogoplopende haat jegens hem had genesteld waarvan hij de redenen niet begreep, zodat hij de absurde wanverhouding van wereldse zaken als een ontoerekeningsvatbare gek onderging – Ik ben een ontoerekeningsvatbare gek, had hij altijd graag met een glimlach gezegd, zonder helemaal te liegen, het kind dat *wat heb ik nu weer gedaan* stamelt tegenover een feeks met een advocaat – en Beatriz.

Beatriz – nog steeds zonder te weten wat uiteindelijk haar taak of rol was in deze entr’acte – las twee, drie, vier – herlas de vierde, het weerbarstige handschrift –, vijf regels, en begon te glimlachen: dit is hartstikke goed, dacht ze, de rest een moment vergetend, een hard beeld verzacht door de verbazing over de ontdekking en door een gevoel van verlatenheid, peinsde ze, besloot ze bijna hardop te zeggen, maar het was te vroeg – en ze ging verder, bang dat de tekst het hoge niveau zou verliezen dat meteen in de eerste zin werd bereikt, wat naar het scheen al begon te gebeuren in de tweede alinea: *Toen ze dat dacht* – waarom haalt hij *dat* niet weg hier, en haar hand tastte over tafel naar een denkbeeldig potlood om levend en concreet de kras op het papier te suggereren, *ik ben geboren om zo te leven met deze man* (zij en Doralice lachend, Beatriz zag het tafereel voor zich), en tegelijk drong zich de gedachte op dat ze houdt van zware literatuur, van doodlopende stegen, van verbaal geweld, van aporieën, van tergende, gestamelde onzegbaarheden – maar alleen in de literatuur, in het leven wil ze een happy end, in het leven wil ze trouwen (als in een landelijke droom uit een boek van Jane Austen), in het leven wil ze zich goed en bemind voelen, in het leven wil ze de zoete smaak van bestendigheid; *de zoete smaak van bestendigheid*, fluisterde ze, zou dat aange-

naam zijn?, nog tastend naar het denkbeeldige potlood en een tiende van een seconde vrezend dat haar hand zijn eveneens over de tafel zwerfende hand zou vinden, en uiteindelijk keek ze naar de schrijver die juist zijn ogen op haar had gericht, de ogen van de winnaar van de Jabuti Literatuurprijs gericht op haar ogen als een adolescent die op het cijfer van de lerares wacht, alsof hij aan de fluistering die hij gehoord had vroeg Wat zei je? – en zo staarden ze elkaar een paar seconden aan, voor hem lang genoeg om de kleur van haar ogen te beoordelen, lichter dan ze gisteravond leken, een mengsel van blauw en groen met bruine lijntjes en met hetzelfde vleugje koelheid dat hij zelfs in het donker had opgemerkt, iemand die een kort moment afstand neemt van de stroom van het leven om te beoordelen en pas daarna terugkeert naar de rivier van de tijd; en hij voelde kort de impact van schoonheid en wendde zijn blik af, verloren. Hij sloeg opnieuw zijn ogen op, als beschaamd over zijn lafheid, om haar weer verdiept te zien in het gele vel papier, elk ontcijferd woord begeleidend met een beweging van haar lippen (ze is gelukkig met wat ze leest, dacht hij optimistisch), en de lippen leken de ogen te weerspreken, zorgvuldig getekend, de omtrek met scherpgepunt potlood belijnd en, leek het, roder en voller dan de lichte gelaatskleur scheen te beloven, al die delicate verticale groefjes, twee prachtige sappige vruchtpartjes – alsof haar DNA de schim van een indiaanse bevat, mijmerde hij, en in een volgende duizelingwekkende tiende van een seconde dacht hij aan het gemengde bloed van Brazilië en van hem, en aan de gevaren een dissertatie te schrijven in plaats van een roman, de totalitaire verteller (Cássio zei gisteren nog tegen hem, vast geïrriteerd

door zijn aandacht voor of, wie weet, aanval op Beatriz die hij als zijn eigendom beschouwde: *In je roman De foto in de spiegel heb je je daarvan bevrijd*, wat impliciet aangaf hoe diep hij in die toen derdehandse leer was ondergedompeld – maar ik ben een mulat, zou hij als verweer aanvoeren); en van de lippen ging hij omhoog naar de neus die, zo van voren gezien, weinig onthulde, maar de lengte (stelde hij zich voor, terwijl hij met een denkbeeldige meetlat de maat nam van de wenkbrauwen tot de lippen en een verhouding van Botticelli berekende) is perfect, en hij draaide langzaam zijn hoofd om het profiel te tekenen, als iemand die een foto wil maken duimend dat Beatriz zich niet zou bewegen, maar met een brede glimlach brak ze opeens de beeldsequentie: ‘Maak je de wijn niet open?’

Eindelijk sloeg hij zijn ogen neer en ging hij verder met waaraan hij was begonnen, de stalen spiraal in de kurk schroeven, en Beatriz zag Donetti opstaan om het werkje beter te kunnen doen, zijn gezicht geconcentreerd op de inspannende handeling, zijn vuist die de kurkentrekker rond-draaide met de energie van iemand die de ogen van de vijand wil uitrukken, *de ogen van de vijand*, las ze, het handschrift nu opmerkelijk veel leesbaarder, *wat wil hij dat ik zeg?* – maar ze vergat de tekst om dat licht gebogen lichaam te bekijken, van afstand gezien een tennisser zonder armen die zich in slow motion voorbereidt op een service, stelde Beatriz zich voor, en ze probeerde het van inspanning verwrongen gezicht te duiden terwijl hij aan de weerstand biedende kurk trok, hij liet de fles zakken om hem tussen zijn in spijkerbroek gehulde benen te zetten, nu pas begreep ze dat hij niet bepaald informeel was (voor iemand die verliefd is – dat zei hij zelf, zou ze zich met een glimlach naar haar vriendin tegen zichzelf verdedigen), maar eerder verstrooid of, nog waarschijnlijker, gewoon onverschillig, hij trekt de eerste de beste broek aan die voor zijn neus hangt of over de stoel ligt, en – plof! – de kurk was eruit, en hij liet de kurkentrekker zien, eigenlijk stak hij die omhoog met de vreugde van een visser die zijn harpoen heft met daaraan een overdwars

gesprietste vis, de glimlach van een gelukkig kind, en *Beatriz zag dat het goed was*, dacht ze, lachend net als hij (hij is niet echt een mooie man; iemand met een doorleefd gezicht, eigenlijk meer aantrekkelijk dan mooi, wat niet zo zeldzaam is, agressieve figuren met een barst van hulpeloosheid in hun ziel waaraan een roep om aandacht ontsnapt, fantaseerde ze; *verliefd zijn is niet hetzelfde als van iemand houden, verliefdheid is niet ons bezit, alleen liefde*, stelde ze zich voor dat ze hem schreef in een lange brief –)

‘Zullen we klinken?’

Beatriz schrok op en hief haar glas, maar het was alsof ze opnieuw in de droom verzonk, hetzelfde gevoel dat betekenis en richting ontbraken, maar nu bewust; de man van mijn leven, was ze spottend geneigd te concluderen, liever kiezend voor het boek dat ze al drie keer had gelezen dan voor de schrijver van vlees en bloed tegenover haar, wat wil hij dat ik zeg over het origineel dat hij me gaf, over die stukken van zinnen?

‘Ik schrijf altijd met de hand,’ zei hij op eigen initiatief en zonder aanleiding toen hij het glas op tafel zette na een korte, automatische slok (ze merkte het – *zo drink je geen wijn*, en hij zou, na een glimlach, iets zeggen als *ik ben nerveus*, en eindelijk richtte Beatriz haar aandacht weer echt op hem, nu buiten haar gemijmer), ‘want ik schrijf elke dag maar een klein stukje en daarvoor heb ik geen computer nodig.’ Hij overwoog eraan toe te voegen: schrijvers zijn absoluut verouderde wezens, maar er mocht geen enkel zelfmedelijden meeklinken in die bewering.

Misschien begrijpt ze niet waarom ik hier ben, dacht hij nuchter, en terwijl hij opnieuw keek naar haar aandachtige,

(schijnbaar) rustige ogen voelde hij de prikkel van verlangen herleven – een mooie vrouw en zelf is ze daar niet zeker van, wat haar een boventoon van schoonheid verleent, de korte afstand tussen wat iemand is en de onzekerheid van het eigen beeld, *die lichte ijlheid*, verbeeldde hij zich te schrijven, *van wie bijna samenvalt met zichzelf*, maar er ontbreekt iets, *een kleine bijstelling van de contouren die de vorm scherpte geeft*, zoals wanneer een bijziende een bril opzet en de wereld ineens haarscherp wordt; en wat me hier bracht – hij nam een tweede automatische slok, trager dit keer, om tijd te winnen – was het verlangen. Het verlangen naar Beatriz of naar wraak op de oude vijand Cássio? Of gewoon twee mooie verlangens die samengaan? *De schaduw van Cássio achtervolgt me*, en hij lachte, een acteur die een tragisch vers declameert, van Cássio, die zou fluisteren *die Donetti is in staat Beatriz van me af te pikken, alsof ik hem ooit van zijn Claudia beroofde*, en van mezelf (*Ik gaf me over aan een kleinzielige, verachtelijke impuls*) – hoe dan ook, een schaduw, wat een fraaie metafoor is die een leven lang toepasselijk blijft. Schaduwen verduisteren de wereld zonder daar een plaats in te nemen, het zijn onverdrijfbaar entiteiten, permanente en vervormde dubbelgangers die alleen worden overwonnen door de duisternis waarvoor wij vluchten.